

Framtidens rammebetingelser

Med fokus på hvitfisk sektoren

Ragnar Tveterås

Centre for
Innovation Research

Norfishing, 19. august 2014

Mitt foredrag

- Jeg snakker ikke på vegne av utvalget i dag
- Men diskusjonen er motivert av
 - Utvalgets mandat
 - Høringer med næringsaktører i utvalget
 - Diskusjoner blant utvalgets medlemmer
 - Spørsmål som utvalget til slutt må ta stilling til
- Og ikke minst de to rapportene som ble offentliggjort i dag

Mandatet til utvalget

- «Med utgangspunkt i målsetningen om at Norge skal være verdens fremste sjømatnasjon og at fiskeressursene skal anvendes på en måte som bidrar til høyest mulig verdiskaping gjennom hele verdikjeden, er det behov for å foreta en grundigere gjennomgang av sjømatindustriens rammevilkår...»

Utvalget har valgt et verdikjede perspektiv – fordi alt henger sammen

Kostnader, kvalitet,...

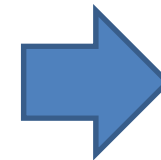

Pris,
koordinering,
...

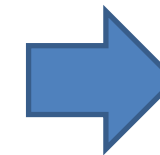

Kostnader, kvalitet,...

Konkurranssevne

MARKED

Verdikjede perspektiv i rapportene fra UiT og SINTEF

- Begge rapportene som offentligjøres i dag har et verdikjede perspektiv
- Peker på problemer og muligheter gjennom hele verdikjeden
- Peker på politikk og virkemidler i hele den norske verdikjeden som avgjørende for næringens innovasjonsevne og lønnsomhet

Det er noen sentrale rammebetingelser
som næring og næringspolitikk i stor
grad må ta for gitt...

Norge

Bærekraftig ressursbruk

Verdens dyreste arbeidskraft

Kapital attraktivitet

Høy skatteevne

Det globale sjømatmarkedet

La oss gå gjennom disse sentrale
rammebetingelsene

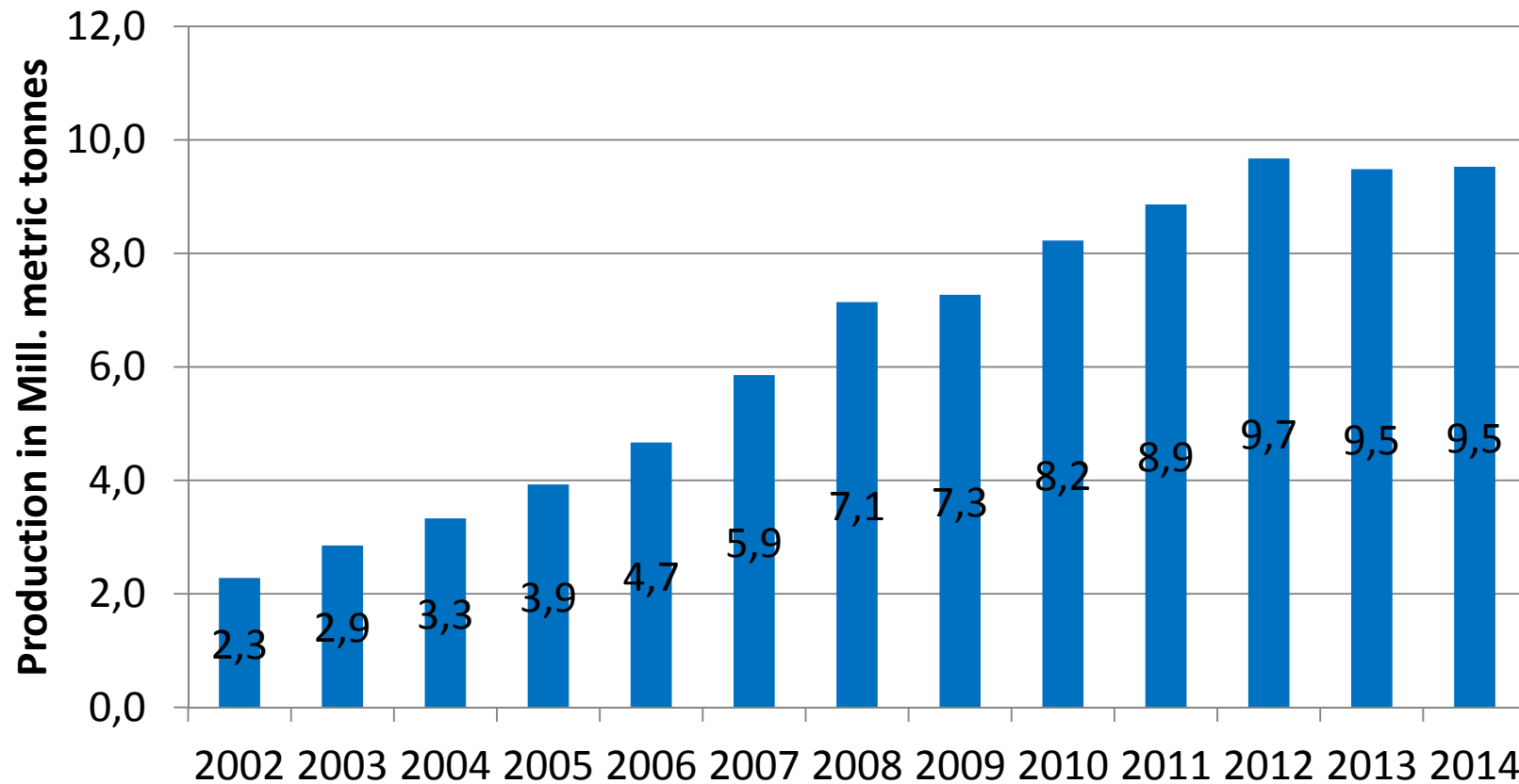
Sentrale rammebetingelser

- Global priskonkurranse
 - Sjømatmarkedet vil også i framtiden være preget av betydelig global pris konkurranse i markedene for ferdige sjømatprodukter, råstoff og andre innsatsfaktorer.

Oppdrettsproduksjon av hvitfisk

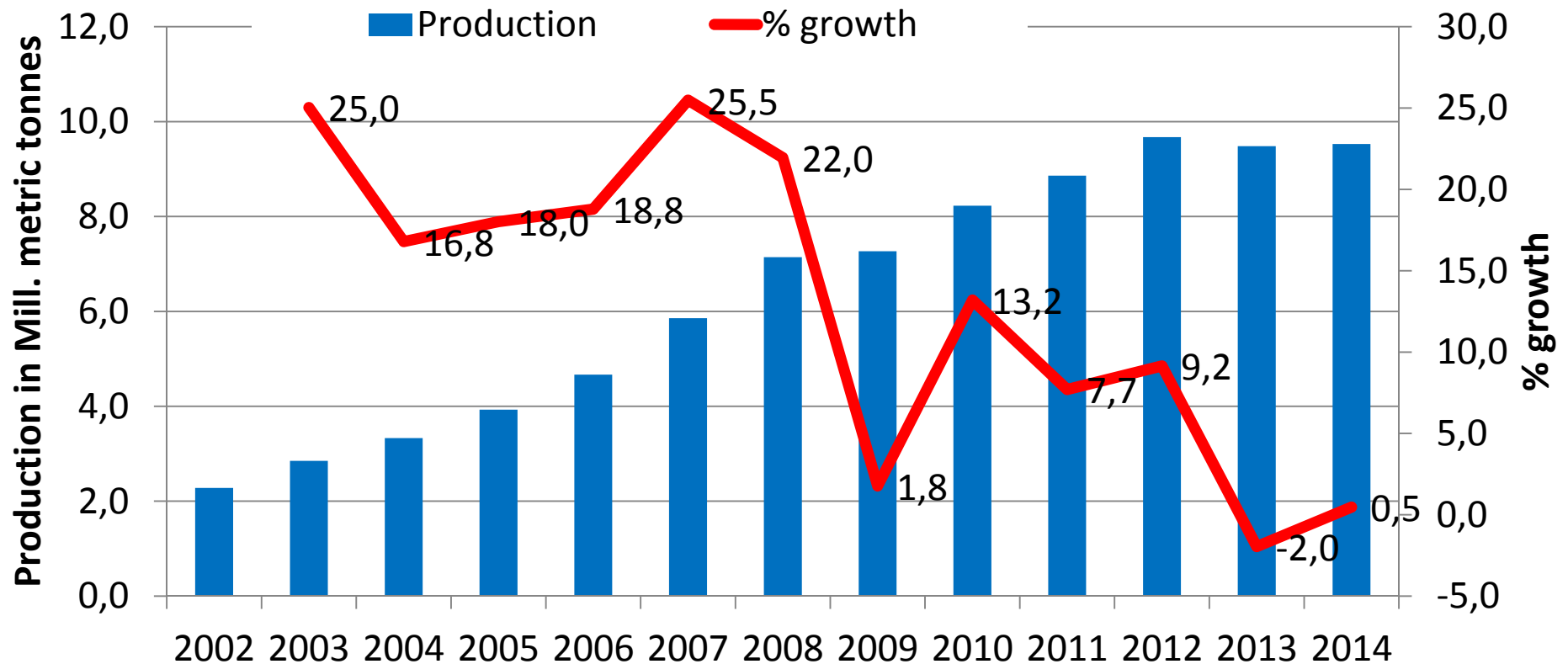
Arter som omsettes globalt

Oppdrettsproduksjon av hvitfisk

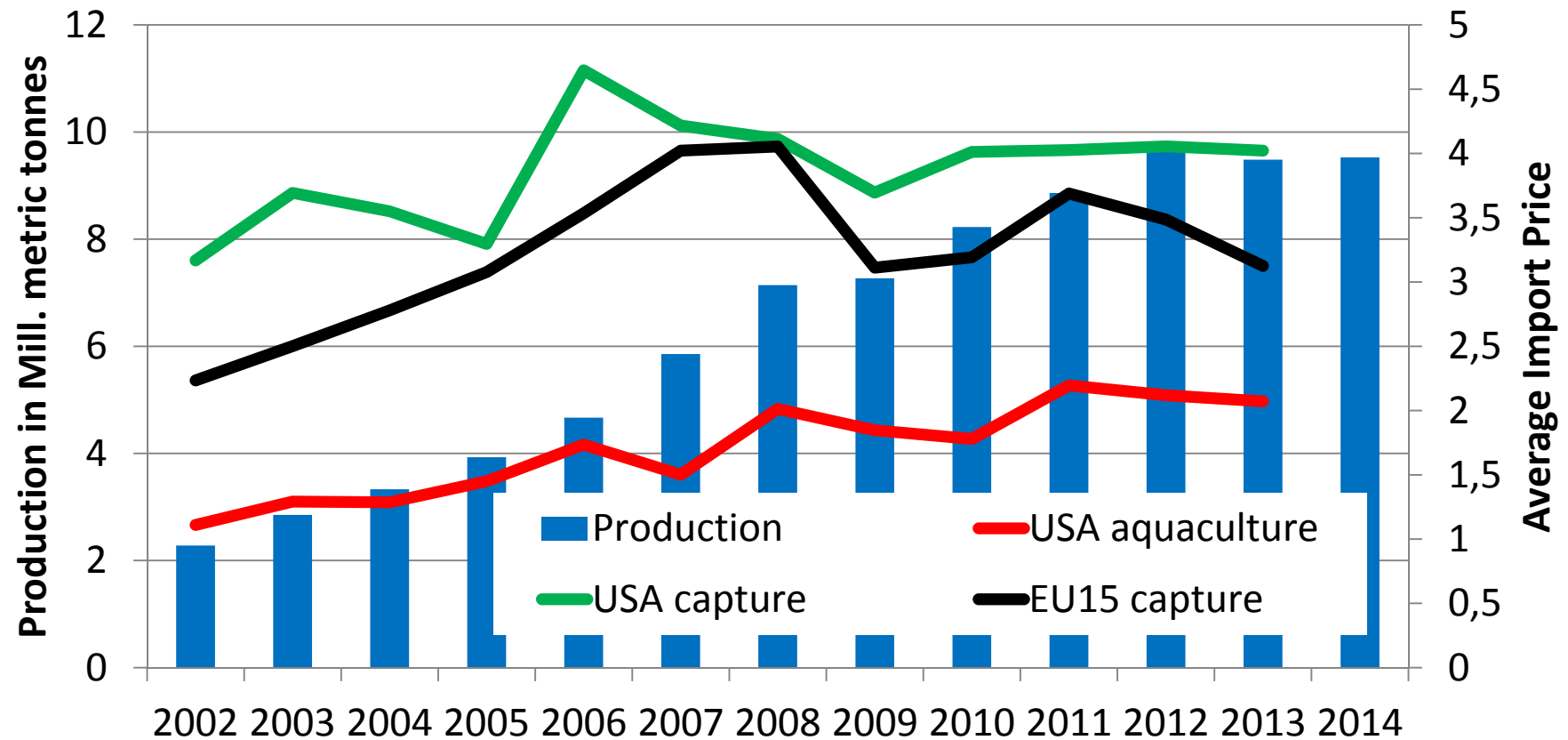
Arter som omsettes globalt

Oppdrettsproduksjon av hvitfisk

Samt importpriser USA og EU

Sentrale rammebetingelser

- Global innovasjonskonkurransen:
 - Bedrifter og myndigheter over hele verden vil i økende grad konkurrere om å innovere på produkter, produksjonsprosesser og forvaltning av naturressurser.

Innovasjon i primær produksjon

Tilapia sjømærer i Indonesia

Produktinnovasjoner - som er avhengige av innovasjoner i produksjon og distribusjon

Dampet

Burger

Carpaccio

Grillet

Salat med
røkelaks

Lakse taco

Sushi

Lakse "spread"

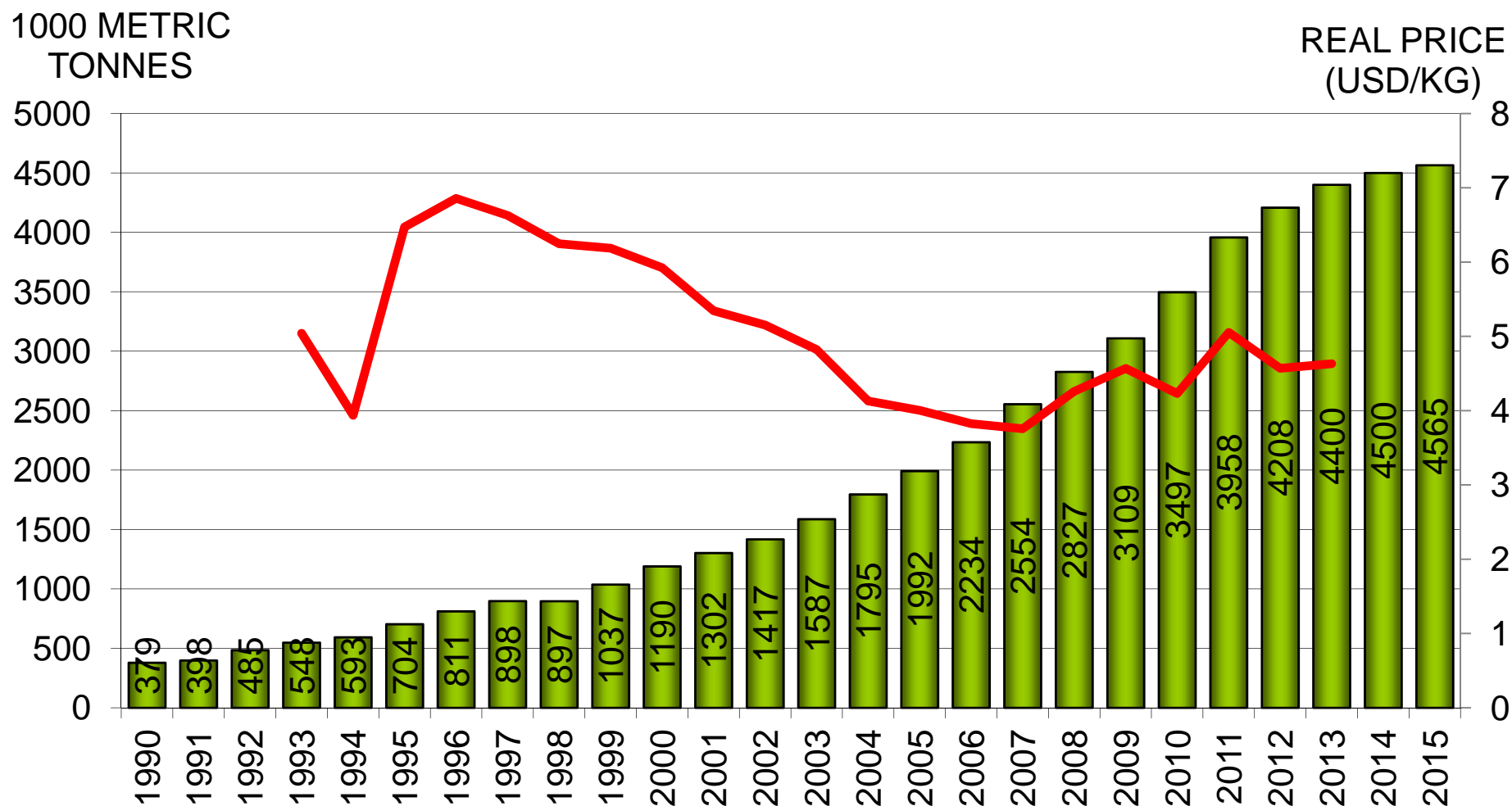

Røkelaks på
kjeks

Innovasjoner i oppdrett vil øke
produksjon og bidra til prispress
nedover...

Tilapia

Global produksjon og US real import pris

Sources: 1990-2011: FAO; 2012-2015: Kevin Fitzsimmons ; Prices US import frozen fillet: NMFS.

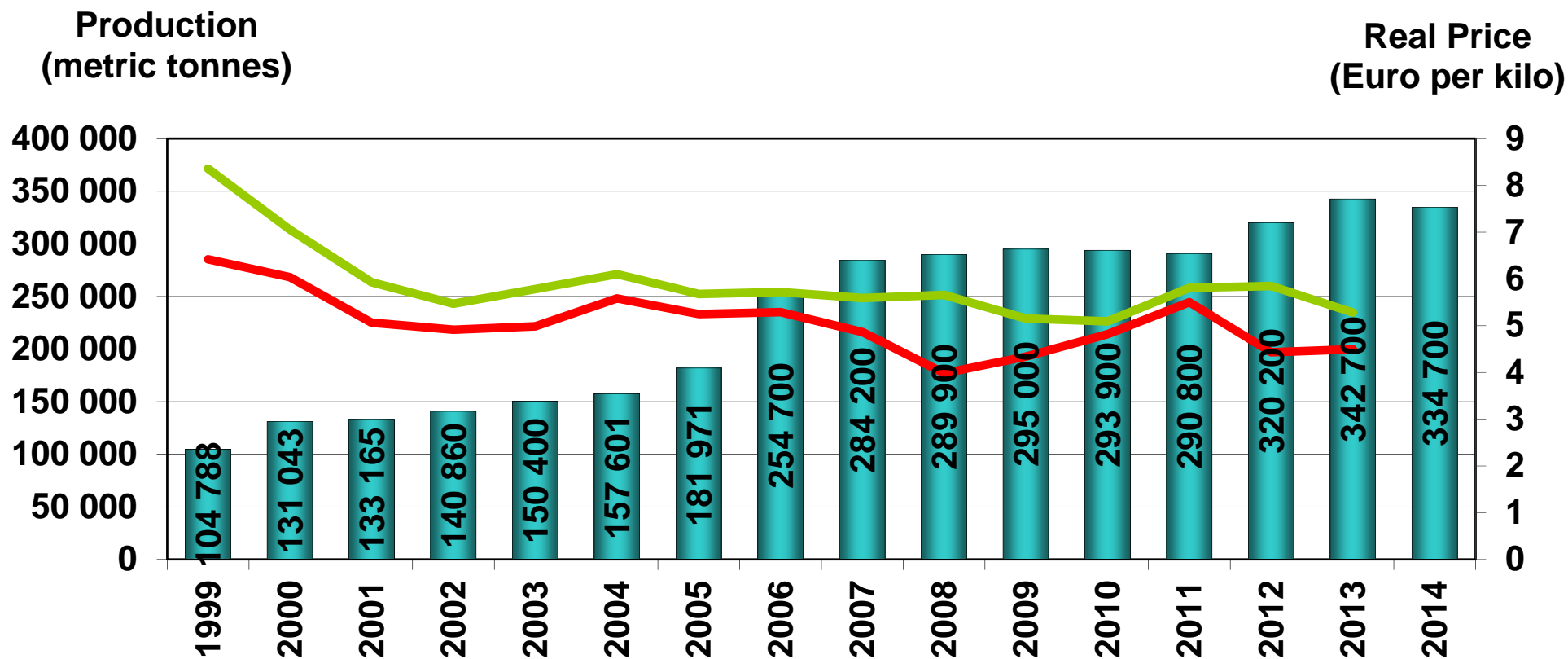
Note: Prices are January-December averages, except for 2012 (January-August average)

Sea Bass og Sea Bream

Produksjon i Middelhavet og priser

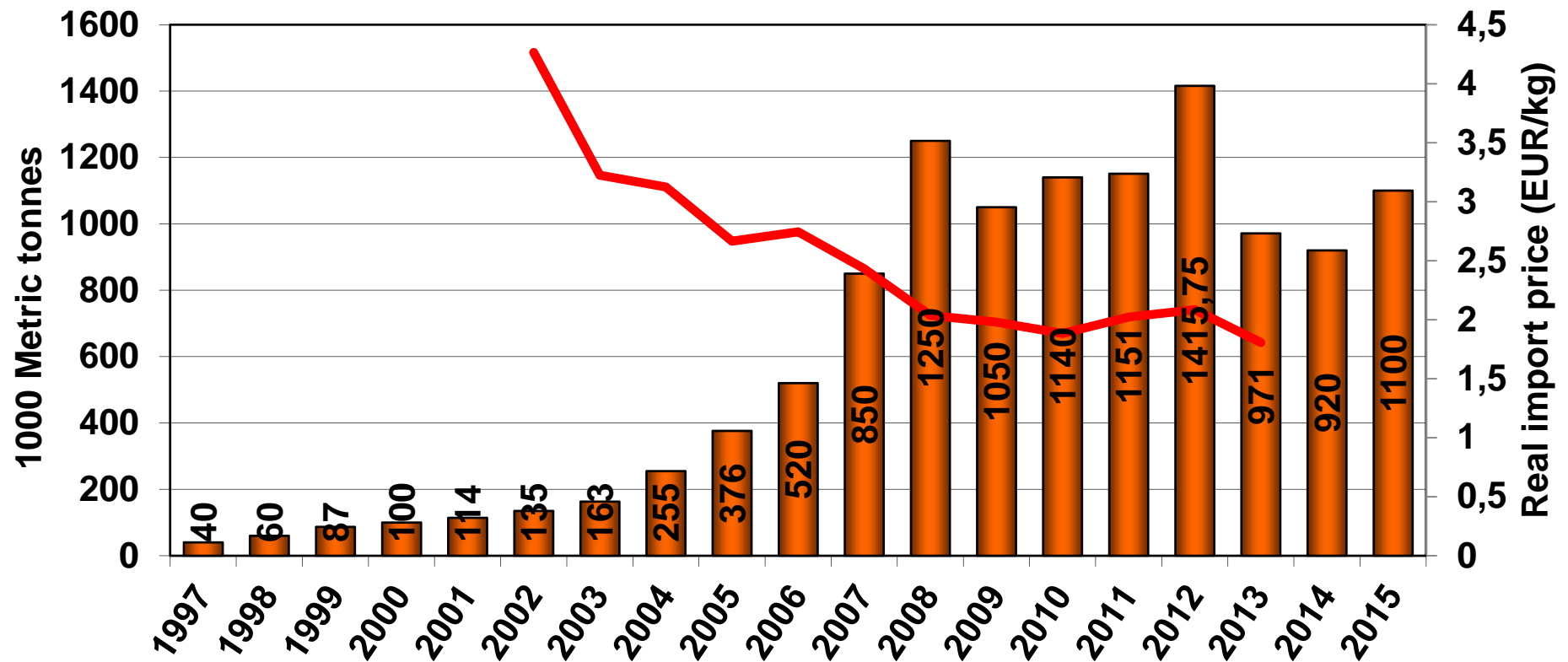
■ Production Sea Basses and Breams
 — Real price fresh Gilthead seabream

— Real price fresh whole seabass

Pangasius

Produksjon i Vietnam og EU realimport pris

Framtidens hvitfisk priser – vi må være nøkterne

- Innovasjon i produksjon og distribusjon globalt vil presse ned kostnader og priser
- Norsk hvitfisknæring må lete etter lønnsomme differensieringsmuligheter fra det «store stygge» hvitfiskmarkedet
- Men vi må ikke tro at vi kan differensiere oss ut av dette markedet
- Vi må leve med et globalt pris- og kostnadspress

Sentrale rammebetingelser

- Komplekse og krevende verdikjeder
 - Høye og økende krav til produktdifferensiering, effektivitet i verdikjeder, mattrygghet og bærekraft vil fortsatt bidra til høy diversitet og kompleksitet i produksjon, distribusjon og promotering

Krav fra dagligvare- og HoReCa-kunder

- I. Pris:** (a) Prisnivå, (b) grad av kobling mot markedspris, (c) kvantumsrabatter.
- II. Volum og timing:** (a) Totalvolum, (b) regularitet i leveranser, (c) fleksibilitet i leveranser, f.eks. i forhold til "normale" volum og leveringstidspunkter.
- III. Råstoff-attributter:** (a) Størrelsesfordeling, f.eks. fileter, (b) kvalitetsattributter, f.eks. farge, fett, konsistens, smak, (c) uniform kvalitet, (d) matvaretrygghet, dvs. fravær av skadelige stoffer (e) hylle-levetid.
- IV. Produktspekter og –differensiering:** (a) Fiskeslag, (b) Produktvarianter, f.eks. "easy-to-cook", etniske retter, sunne retter, (c) private merker/branding, (d) promoteringsinnsats overfor konsumenter.
- V. Produksjonsprosesser:** (a) Råstoff i fôr, (b) miljøeffekter av produksjon, (c) dyrevelferd, (d) sertifisering av tredjepart, (e) systemer for sporbarhet.
- VI. Distribusjonskostnader:** (a) Forhandlings-, (b) planleggings-, (c) kontroll-, (d) transport- og (e) lager-kostnader.

Implikasjoner for organisering av norske verdikjeder?

- Ulike og komplekse krav fra kunder impliserer at det ikke kreves en, men mange modeller for organisering fra fartøy til utsalgssted
- Optimale organiseringsformer vil være dynamiske – kostnader, priser, kundekrav m.m. vil endre disse
- Kompleksitet og diversitet impliserer at myndighetene bør overlate til næringen selv å finne organiseringsmodeller

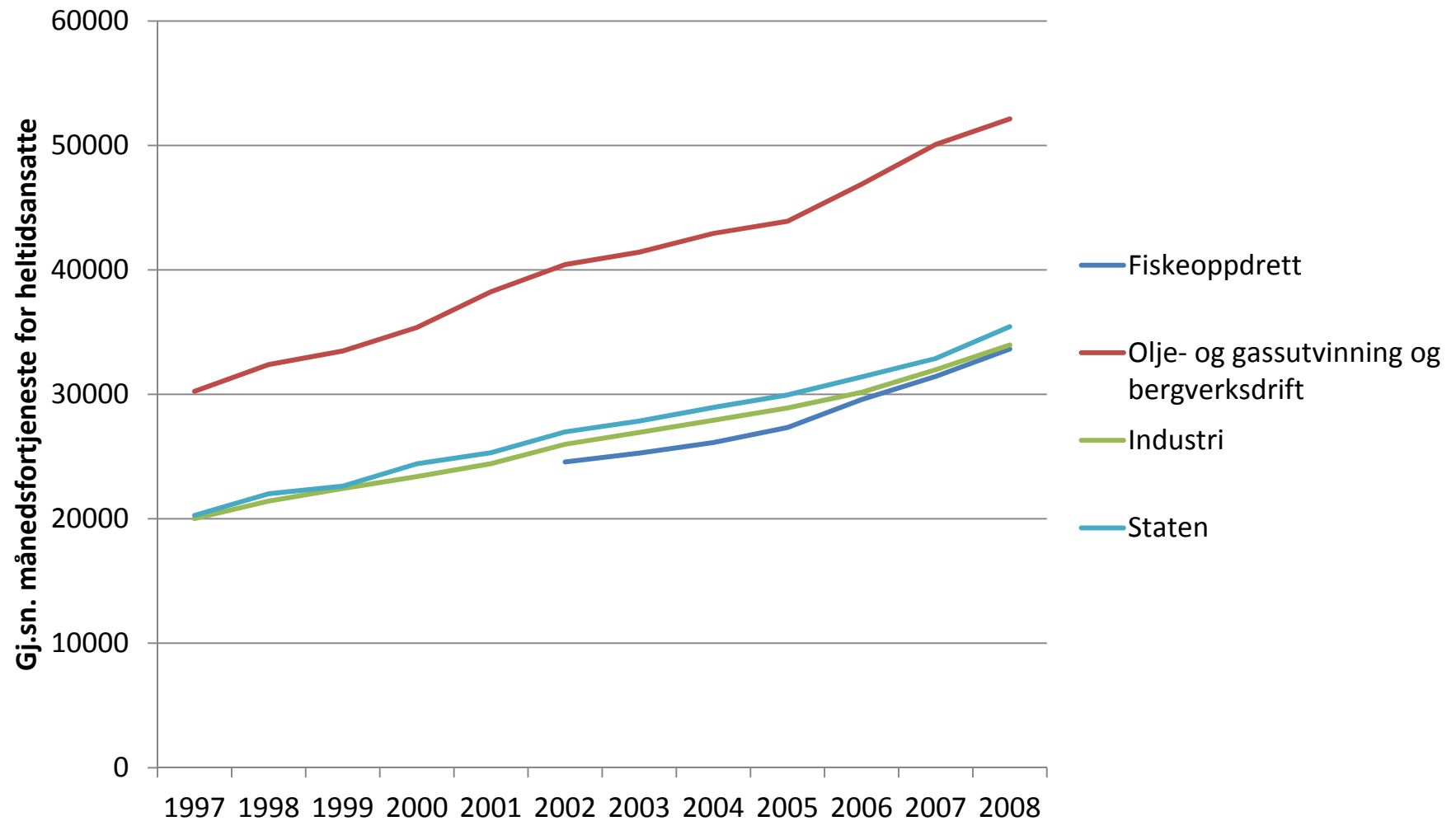
Sentrale rammebetingelser

- Bærekraftig bruk av naturressurser:
 - Både utenlandske kunder og det norske samfunnet vil kreve at næringen utnytter havets og kystens ressurser på en bærekraftig måte.
- Trygg mat:
 - Profesjonelle kjøpere, konsumenter og myndigheter krever at næringen tilbyr mat som er trygg å spise.

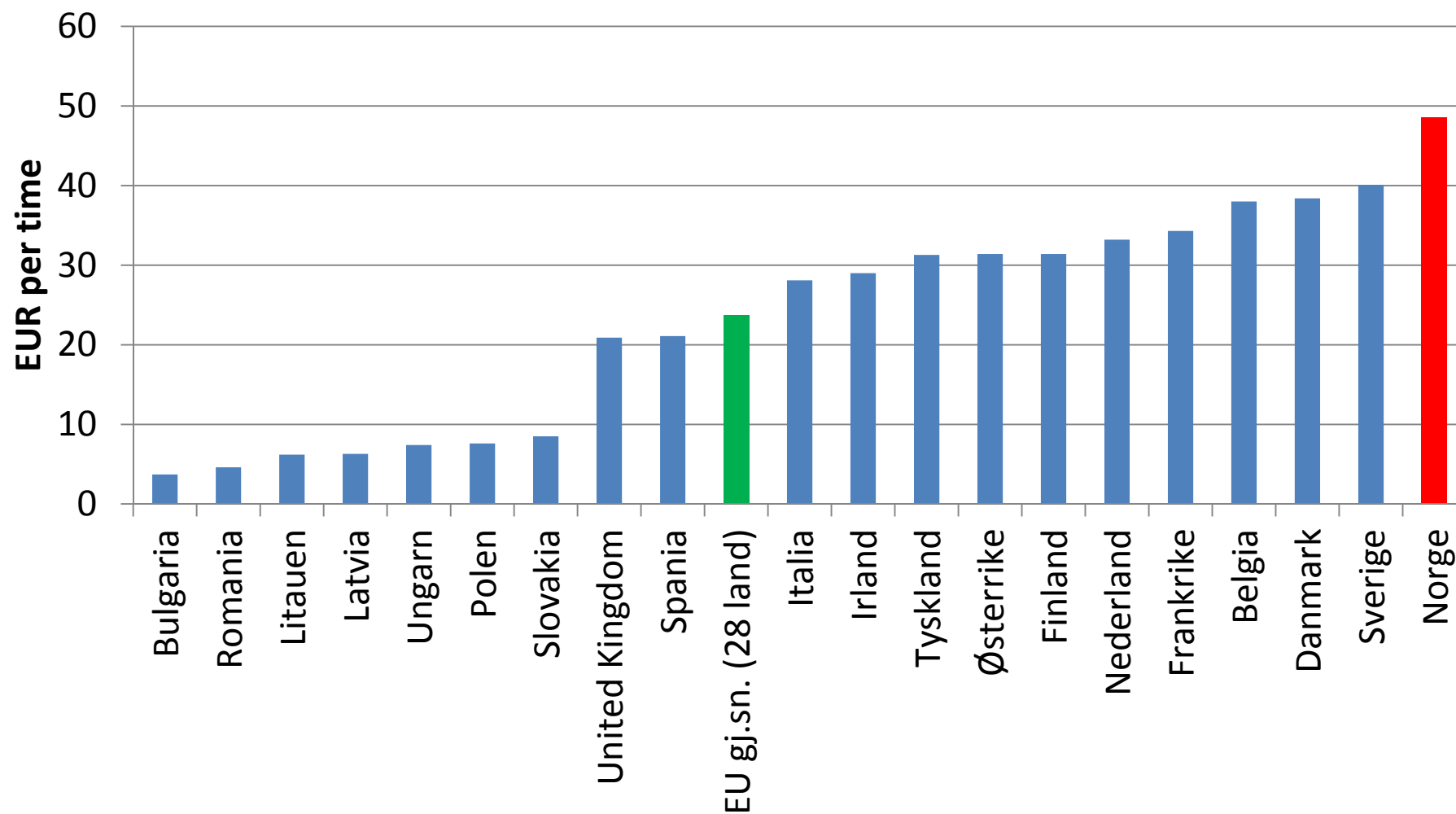
Sentrale rammebetingelser

- Verdens dyreste arbeidskraft:
 - Den norske arbeidstageren vil fortsatt være verdens dyreste
 - Men også blant verdens mest krevende når det gjelder en rekke andre faktorer som påvirker hvor attraktiv en næring og bedrift er, f.eks. fysisk, faglig og sosialt arbeidsmiljø, tjenestetilbudet i bedriftens omgivelser.

Stigende lønnsnivå i Norge

Norge ligger på lønnstoppen i Europa

Sjømatindustriens utfordring i arbeidsmarkedet

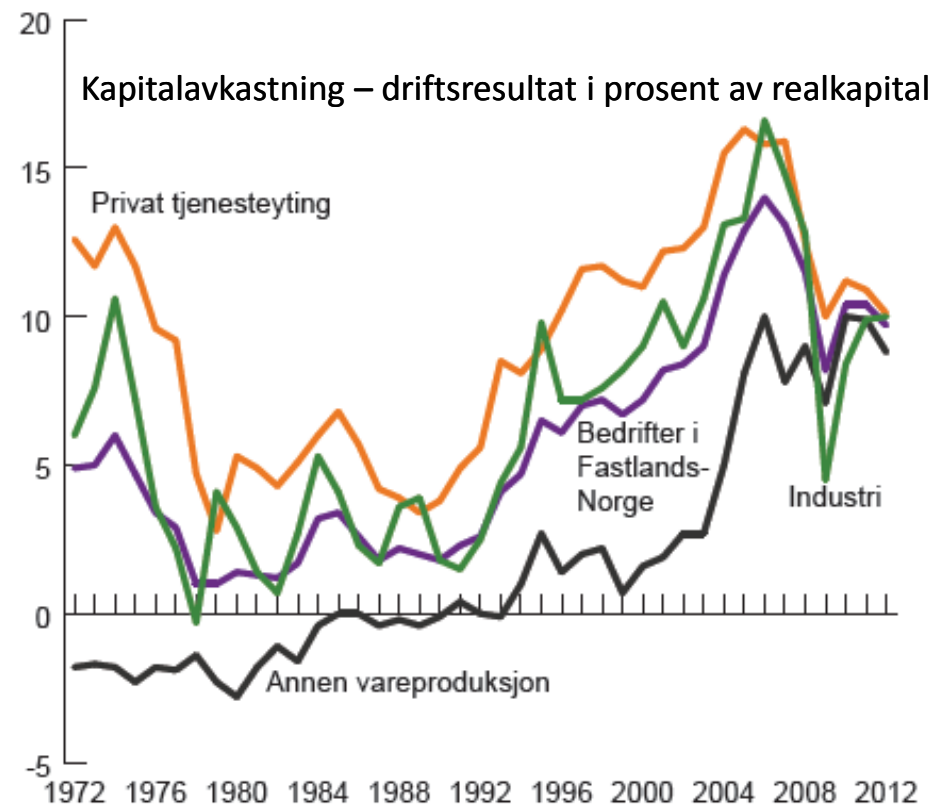
- SINTEF rapporten:
 - Sjømatindustrien har en kompetansestruktur med lavt formelt utdanningsnivå
 - Behov for mer innovasjon og økt automatisering vil øke behovet for medarbeidere med fagbrev og høyere utdanning
- Sjømatindustriens utfordring er å tilby attraktive arbeidsplasser til verdens dyreste og mest krevende arbeidskraft

Sentrale rammebetingelser

- Kapitalattraktivitet:
 - Kapitalen må i hovedsak komme fra kapitaleiere som vil kreve konkurransedyktig risikojustert avkastning i forhold til alternative investeringsmuligheter, både i andre næringer og i andre land.

Finanskapitalen

- Næringens kapitalbehov vil øke, delvis på grunn av den dyre arbeidskraften.
- Næringen kan ikke utvikle seg bare på finanskapital som har «skylapper» i forhold til avkastningsmuligheter i andre næringen

Sentrale rammebetingelser

- Høy skatteevne – bidra til velferdsstaten:
 - Flere sosioøkonomiske trender i det norske samfunnet og endringer i krav fra folkevalgte politikere medfører at næringen må kunne tåle høy og økende beskatning.

Velferdsstaten – den koster MYE og vil koste MER i framtiden

- Staten finansierer barnehage, skole, universiteter, helsetjenester, sosialtjenester, eldreomsorg, pensjon, forsvar, m.m.
- Flere av disse områdene vil ha en **betydelig realkostnadsvekst per innbygger** i framtiden

Hva slags næringer trenger velferdsstaten Norge?

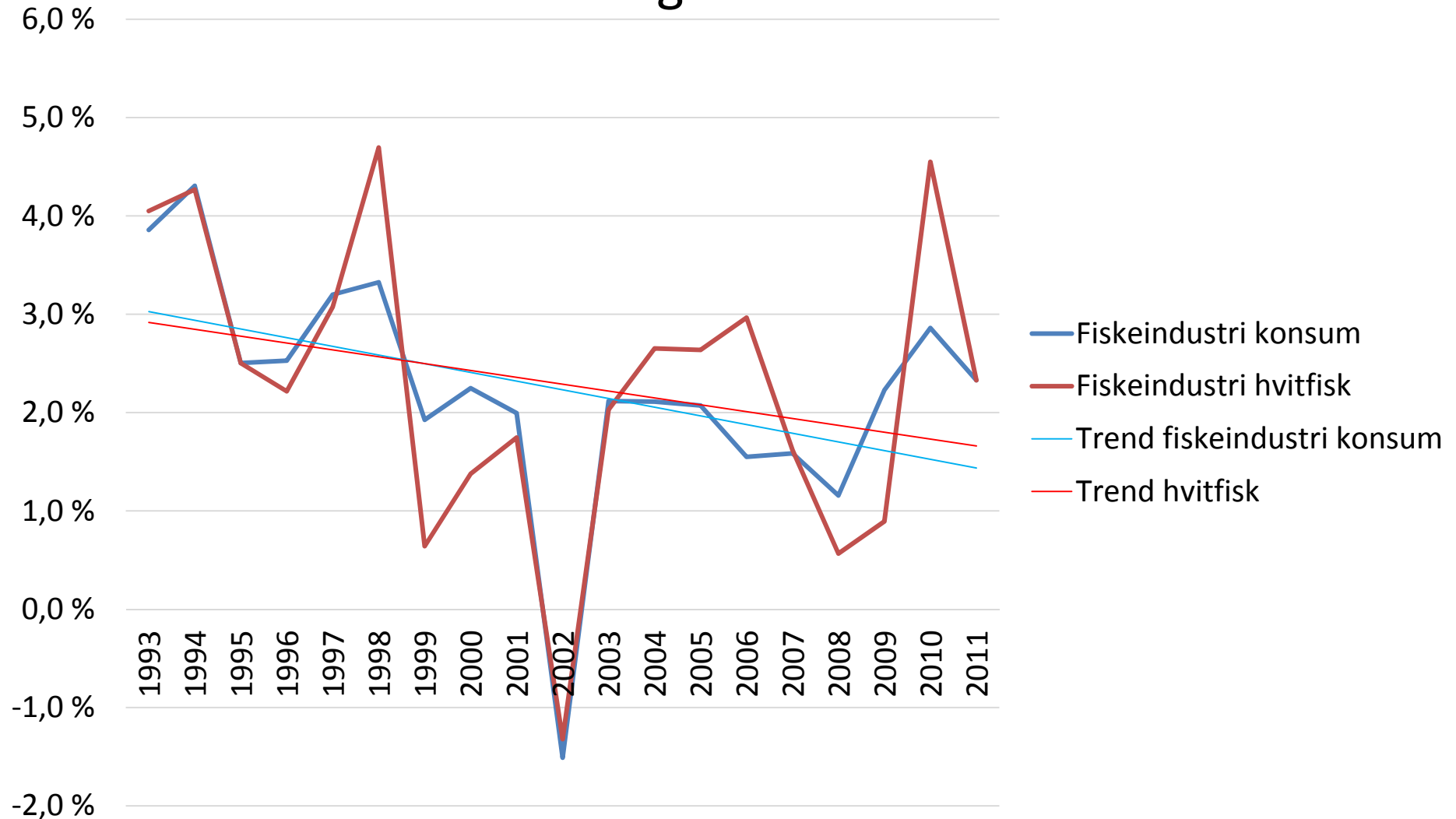
- Næringer som er **internasjonalt konkurransedyktige** og samtidig kan gi
 - høye og **konkurransedyktige lønnsinntekter**,
 - **konkurransedyktig kapitalavkastning** til eierne
 - tilstrekkelige skatteinntekter fra arbeidskraft, finanskapital og naturressurskapital.
- De konkurranseutsatte næringene kan over tid bare bidra mer til BNP og velferdsstaten dersom de kan **vokse på en lønnsom måte**

Hvitfisknæringen har den mest krevende samfunnskontrakten

- Næringen konkurrerer i et tøft globalt marked – «det store stygge hvitfiskmarkedet».
- Næringen skal samtidig innfri en rekke politiske målsettinger
- Holm&Henriksen's rapport drøfter målkonflikter
- Fordelingsmålsettingene forsøkes ivaretatt av et komplekst sett med reguleringer
 - Sviktende lønnsomhet i mange bedrifter er bare ett symptom på at dette er svært krevende

Dette endres ikke uten at vi tar grep...

Driftsmarginer i fiskeindustrien

Trippel skvisen mellom marked, lønnskostnader, politikk

- Er en næring med verdens dyreste arbeidskraft som konkurrerer i et komplekst globalt marked en god arena for fordelingspolitikk og kompleks virkemiddelbruk?
- Tvinger samfunnet deler av sjømatnæringen til å slåss med en hånd på ryggen når politikken blir for ambisiøs og kompleks?

Fremtidens samfunnskontrakt?

- Gi næringen mer tillitt og frihet til å innovere på alle områder...
- ...dvs. gi den rammebetingelser som en «normal» konkurranseutsatt eksportnæring
- ...men krev at den skaper større økonomiske verdier for Norge.

Takk for oppmerksomheten!

Mot en ny samfunnskontrakt
Rammvilkår, verdivalg og målkonflikter i sjømatsektoren

Norges fiskerihøgskole og Nofima 2014
Petter Holm, NFI
Edgar Henriksen, Nofima

A26255 - Åpen

Rapport

Innovasjon og kompetanse i sjømatindustrien

Forfattere

Ulf Winther

Trude Olatzen, Kristian Henriksen, Bjørn Asheim

Foto: SINTEF, Martin Hornum, Norway Seafoods, Norges Sjømatråd

SINTEF Fiskeri og havbruk AS
Forskningsbasert rådgivning
2014-08-08